

Kedves Olvasó!

Az Országos Könyvtári Kuratórium kérésére sorozatot indítunk, amelyben a megyei könyvtárak vezetőit szólaltatjuk meg. Terveink szerint minden hónapban megjelenik egy-egy beszélgetés. Természetesen ezek az interjúk elsősorban az adott intézmény aktuális problémáival, szakmai terveivel foglalkoznak, de mindig megjelenik a kérdések között az Országos Könyvtári Kuratórium által javasolt néhány kérdés is. Ezek elsősorban a kulturális stratégiával, a regionalizmus és a könyvtári ellátás problémakörével és a most kidolgozás alatt álló könyvtáros etikával foglalkoznak. Reméljük, a cikksorozat színes képet ad majd a megyei könyvtárak jelenéről és terveiről, valamint megszívlelendő szempontokat a fenti kérdéskörökkel kapcsolatos véleményekről.

Szombathelyen áprilisban

Már a Római Birodalom idején sokan fordultak meg Szombathelyen, hiszen a hat méter széles, bazalthurkolatú Borostyánkő út Savariát is átszelte. A Földközi-tenger partjáról indult és a mai Bécsen keresztül, a Klodzkői-völgykatlanon vagy a Morvai-kapun át a lengyel területeken Kalisz városa mellett, a Visztula mentén vezetett egészen a Balti-tengerig. A vándorkereskedők különböző bronz tárgyakat, díszeket, valamint gabonát, bort, olívaolajat hoztak. Ezeket „észak aranyára”, a borostyánra és sóra, szőrmére cserélték. A megfáradt utasok és kereskedők pihenését szabályos távolságra épített állomások szolgálták. Az utak mellett felállított mérföldkövek jelezték a települések közti távolságot és hirdették az építető császárok dicsőségét. Utazni természetesen akkor sem volt veszélytelen, így a szerencsés megérkezés reményében az utazók az istenek kegyét keresték.

Ma utazásunk célja sokféle, mehetünk sokfelé a világba. Budapestről Szombathelyre a „Claudius” intercity járat visz. A név a régi időket felidézendő adatott, de múltba révedni nincs idő a zajos pályaudvaron, mert sietve keressük helyünket, kissé idegesen, hisz már-már lekéstük a vonatot. Száll-e itt sóhaj az ég felé a szerencsés érkezést kérve?

Végül megérkezem Szombathelyre. A pályaudvarról egyenes út vezet a belvárosba. Hamar megtalálom a könyvtárat. Modern épület, fotocellás ajtaja halkán nyílik ki előttem. A kollégák kedvesen fogadnak. Tisztelettel – igazából ez a szó jutott eszembe, még ha kicsit fennkölt is, az embernek, az olvasónak, a távolról jött vendégnek szóló tisztelettel.

Pallósiné dr. Toldi Márta, az intézmény igazgatója helyetlenné kínál. Utazási élményekről beszélgetünk. Kedves, bár van némi szigorúság a hangjában – akárhogyis, de van. Később rájövök, szigorúsága a céltudatosság és a tenni akarás vesszőjéről fakad. Elsőként önmagával szemben követel. Többnyire komoly, csak ritkán – talán önkéntelenül – neveti el magát beszélgetés közben, például ha jellegzetesen hosszú mondatai végére érve visszaveszi az előző gondolata fonálát. „Írásban is hajlamos vagyok körülményesen, hosszú mondatokban fogalmazni. Bár a tömörség érdekében igyekszem figyelmeztetni magam, mégis: ilyen a stílusom” – jegyzi meg. És tényleg, milyen jó, ha valaki felismerhető a stílusáról!

– *Úgy tudom Berzsényi Dániel Könyvtár a hivatalos nevetek. Bizonyos helyeken azonban Megyei Könyvtár néven is szerepeltek. Mi is tulajdonképpen az igazi elnevezés?*

– A kérdésre a rövid válasz: Berzsényi Dániel Könyvtár a nevünk. Míg a hosszú elnevezés: Berzsényi Dániel Megyei és Városi Könyvtár. Az utóbbi utal arra, hogy az intézmény két funkciót lát el egyben. Két fenntartónk van: Vas Megye Közgyűlése és Szombathely Megyei Jogú Város Önkormányzata. 2002-ben döntöttünk a név ily módon történő megváltoztatásának indítványozása mellett. Ez jobban tükrözi az intézmény funkcióit, milyenségét. A könyvtár jogelődjének tekintett városi közkönyvtár 1880-ban, a Körzeti Könyvtár 1950-ben kezdte meg működését. 1952-ben lett megyei könyvtár, és 1970-ben költöztünk ebbe az épületben. Azon szerencsések közé tartozunk, a könyvtár közönségét is ideértve, akik kb. harminc év alatt kétszer kaphattak új, illetve felújított épületet. 2002-ben címzett állami támogatás felhasználásával kibővültünk, és technológiánkban is teljesen megújultunk.

– *Hogyan befolyásolja ez a kettősség a léteket, működéseket?*

– Véleményem szerint egy ekkora – mintegy 80 ezer lakosú – városban ez ésszerű integráció. A megye a tulajdonos a telekkönyvön, de a város is hozzájárul bizonyos, nem elhanyagolható hányadban a működésünkhöz. Néha persze előfordulnak olyan helyzetek, amikor megnehezíti az ügyek intézését ez a kettősség, de sokkal több a haszna az integrált intézménynek. Nem látom nehezen megvalósíthatónak a többes szerepkör vállalását könyvtárunkban, hanem sokkal inkább parancsoló szükségszerűségnek tekintem. A városban három fiókkönyvtár és két kölcsönzőhely működik intézményünk hálózatában. Tehát főépületünkön kívül még öt helyen látunk el szolgálatot és végzünk el különböző feladatokat.

Nagyvárosi nyilvános közkönyvtárként, városkörnyéki könyvtári szolgáltató központként, megyei könyvtárként, kisebbségi könyvtárként, ODR szolgáltatóhelyként, „egyetemközi” könyvtárként – ugyanazon infrastruktúra, gyűjtemény és humán erőforrás felhasználásával – egyaránt sikeresen működünk. Az utóbbi funk-

ció nem a felsőoktatási intézmények szerepének átvételét jelenti számomra, hanem az állampolgári jogon járó szakirodalmi ellátás biztosítását mindazoknak, akik megyéinkből más városokban folytatnak felsőfokú tanulmányokat, és hét végén hazatérnek lakhelyükre. Téves ugyanis az a vélelmezés, amely a helyi főiskolák hallgatóival azonosítja könyvtárunk fiatal látogatóinak zömét. Sajnálatos tény, hogy amíg az utóbbi években a Berzsenyi Dániel Főiskolának háromszor annyi diákja van, mint korábban, közülük a könyvtárba beíratkozók száma lényegesen nem nőtt.

– *Hogyan próbáljátok elérni őket?*

– Minden évben eljuttatjuk tájékoztatónkat a főiskolákra, csoportos bemutatót is szervezünk, mégis jellemzően bizonyos tanárok hallgatói keresnek bennünket. Más oktatók nem fektetnek a diákság könyvtárhasználatára hangsúlyt. Azt is megfigyelhetjük, hogy a fiatalabb, az egészségügyi főiskola hallgatói sokkal inkább motiváltak a széles körű felkészülésre. Azt gondolom, hogy nem a könyvtár kizárólagos feladata az emberek „becsábítása” az intézménybe. Megfigyelhető, hogy azok a családok, ahol a szülők, nagyszülők is ide jártak, az unokákat is elhozzák. Együtt jönnek hozzánk. A családi nevelés szerintem az egyik legfontosabb és leghatékonyabb tényező. A másik pedig mindenképp az egyéni ambíció, a tudás megszerzésére és megtartására fogékony értékrend.

– *Ha már ennél a témánál tartunk: látsz-e ilyenfajta ösztönzést „A Nagy Könyv” programban?*

– Kis fenntartásaim voltak, amikor először hallottam a programról. – (A kérdést hallva kissé a székén is hátrébb dől, távolabb tőlem. Néhány mondat után azonban eltűnik a kezdeti ellenérzés aprócska jele, és csak sorolja a különböző rendezvényeket és élményeket, amelyek a programhoz kötődtek, kötődnek.) – Azt bizonyosan tudtuk, hogy az akció önmagában nem fogja megnövelni a rendszeresen olvasók taborát. A százas lista is mutatja, hogy a valamikori kedvencek kaptak jelölést. Úgy gondolom, értékszavazás történt, amelynek eredménye nagyon eltérő a könyvtárak kölcsönzési toplistájához képest. Az egyik legfontosabb hatást – amely indirekt – abban látom, hogy elkezdtek az emberek egymás között olvasmányélményeikről beszélgetni. Ez eddig nem volt jellemző, talán nem volt apropója... A kollégákkal a faliújságra kitettük a saját listánkat is. Mindenki az általa legjobbnak tartott tíz könyvet. E közül a tíz könyv közül már igazán nehéz egyet kiválasztani. Végül a szavazásnál – melyiket is választottam? Ja, igen: Szabó Magda *Az ajtó* és Hermann Hesse *A puszta farkas* című könyveit. Tényleg nem volt könnyű választani. Az eddigi rendezvényeken különböző könyveket mutattunk be, hogy kedvet ébresszünk az olvasásra. Ilyen volt például *A zongoratanárnő* című könyv bemutatása is, amelynek már a programra tűzése is megosztotta a közvéleményt. Most „Meséld el!” címmel az első 100 könyv közül lehet bárkinek beszámolni az olvasmányélményéről itt a könyvtárunkban, és a kezdeményezés pozitív fogadtatására az is jó példa, hogy a Megyei Közgylűlés elnöke, Markó Péter is jelentkezett mesélőnek...

– *Az olvasmányélmények után térjünk vissza a mindennapi munkátokhoz. A 2001–2002-es felújítás után hogy éltek a mindennapjaitokat?*

– Azt mondják, hogy egy új könyvtár „belakása” három-öt év. Ennyi idő után válik minden automatikussá, alakulnak ki a rutinok minden területen. Mi most a

harmadik évnél tartunk, és örömmel mondhatom el, hogy növekvő igénybevétel mellett, tényleg minden jól halad az útján. Az elején természetesen nem volt könyvnyű. Dupla akkora területen, mint előtte (ez most 4493 négyzetméter) és majd ugyanakkora létszámmal kellett megoldani a feladatokat. Őt státust kaptunk, amelynek zömét rögtön lefoglalta az informatikai fejlesztés által követelt rendszergazda, és az intézmény-üzemeltetési munkaez. A szakalkalmazottak nem minden zökkenő nélküli belátásával sikerült a kezdeti időszak problémáit megoldani. Az olvasóktól nagyobb önállóságot vártunk – és mára talán mondhatom, kapunk is. Természetesen segítünk, ha kell, de az eligazodás készségének kialakítását igen fontos feladatunknak tekintjük. Megpróbáljuk csoportos bemutatók során is beavatni látogatóinkat a könyvtárhasználat rejtelmeibe. Kiemelném, hogy 69 órán át vagyunk nyitva hetente, természetesen szombaton is, amely egyike a legforgalmasabb napoknak.

A változás a fentiekén kívül leginkább természetesen az informatikát érintette. A felújítás után 20 gépről 100-ra nőtt a gépparkunk. A látogatók számára internet- és PC-sarkot alakítottunk ki. Honlapunkon az elektronikus katalógusból (OPAC) a könyvtár gyűjteményéről szerezhetnek információt. Megtalálják a Vas megyei kutatók regiszterét, a folyóirat- és videokatalógust, de hírt adunk itt rendezvényeinkről is. Gazdag információs tartalommal, havonta megújulva jelentkezik oldalunkon a gyermekkönyvtár. 2003-ban elindítottuk a Vasi Digitális Könyvtár szolgáltatását is.

Talán apróbbnak látszó, de jelentőségteljes változás, hogy megújultak az olvasójegyeink, mert az épület és a gyűjtemény védelme is nagyobb hangsúlyt kapott. Megegett régebben, hogy egy olvasójeggyel többen is használták a könyvtárat. Ma már fényképes kártyát kap az olvasó. A fényképet itt készítjük helyben. és rögtön átveheti a kis műanyag kártyát. Öröm volt hallani, hogy olvasóink nagyobb része tetszéssel fogadta.

– *A fentiekén kívül mely jellegzetes funkciókat emelnéd ki?*

– A legjellegzetesebb helyi különgyűjteményt, a Savariensia gyűjteményt. Ez a történelmi és a mai Vas megye földrajzát, történetét, gazdaságát és kultúráját bemutató tudományos, illetve ismeretterjesztő dokumentumokat, aprónyomtatványokat, fotókat, szépirodalmi műveket, nem hagyományos hordozókat foglalja magába. Az állomány fontos részei a megye településein kiadott napilapok, folyóiratok évfolyamai. A felújítás után önálló olvasótermet kapott a gyűjtemény, és úgy alakítottuk át a szervezetet, hogy az itt dolgozó kollégák a helyismereti dokumentációs munka mellett a tájékoztatást is végzik. Nem csupán az állományt és a kutatókat ismerik jól, hanem tárgyismeretük is folyamatosan bővül. Itt készül a Vas Megye Irodalma kurrens bibliográfia és repertórium is, amelynek adatbázis változatát team munkában, az OLIB integrált szoftver alkalmazásával töltjük fel.

– *Úgy tűnik, sokat és lelkesen dolgoznak a kollégáid. Hogyan tudod elismerni a munkájukat?*

– Megingathatatlan meggyőződéssel állítom, hogy csakis az a könyvtár dolgozhat használói megalégedésére, amelynek jó „csapata” van. A könyvtár ma már bonyolult üzem, ahol sokak összehangolt munkájára és szakértelmére van szükség. Egy vezető számára pedig áldás, ha vele hasonlóan gondolkodó „húzóemberek” lendületére és munkatársainak közreműködésére számíthat. Nekem mindezekben

részem lehet... Örömmel mondhatom, hogy több kollégám is birtokosa magas szakmai és értékes helyi önkormányzati kitüntetéseknek, de emellett az aktuálisan kimagasló teljesítmények elismerésére létrehoztunk egy „házi” díjat is. A „Berzsenyi Könyvtárért” díjat – ez pénzjutalommal és az érdemeket írásban rögzítő oklevéllel jár – minden évben négy kategóriában osztjuk ki. Osztályvezetői ajánlást követően, igazgatói döntés szerint kaphatja diplomás szakalkalmazott, könyvtárkezelő és ügyviteli alkalmazott, végül az úgynevezett „szimpátia”-kategóriát a Közalkalmazotti Tanács előterjesztése nyomán veheti át valaki. Ez utóbbi esetben csupán a vétőjogot tartottam fenn magamnak, de élnem ezidáig nem kellett vele.

Az első világháború idején a szombathelyi kórházban ápolt katonáknak juttattak el olvasnivalót a könyvtárból. Nem könnyű a helyükbe képzelni magamat (szerencsére életem során nem kerültem még hasonló helyzetbe sem), de azt mindnyájan tapasztaltuk már, hogy az olvasás élménye kirepít a jelenből, és a történet átélése közben a valóság körülöttünk megszűnik. Örülhetünk, még ha csak egy pár óras ilyenfajta élményben lehetett részük a szenvedőknek. Ma az esélyegyenlőség megteremtésével próbálunk a hátrányos helyzetű vagy nehéz körülmények között élőknek segíteni azzal, hogy a kultúra befogadását és az olvasás élményét számukra is lehetővé szeretnénk tenni. Erről folytatjuk a beszélgetést tovább.

– *Az épület felújításánál, gondolom, már koncepcionális elem volt az akadálymentesítés. Hogyan valósul meg a könyvtárakban az esélyegyenlőség?*

– Igen, az épület mozgáskorlátozottak számára teljesen akadálymentes. A hátrányos helyzetű csoportokat különbözőképpen segítjük. Támogatásokkal – itt az NKA, a NKÖM, a Fogyatékosok Közalapítvány pályázataira gondolok – összesen másfél millió forint értékben bővült hangoskönyv gyűjteményünk, irodalmi és zenei CD-állományunk, kölcsönözhető CD-lejátszókat vásároltunk, valamint nagyítók és öregbetűs könyvek segítik a csökkent látókat. Felolvasó programmal működő számítógép is a rendelkezésükre áll. Azonban nemcsak a fogyatékkal élőkre, hanem a szociális hátránnyal küszködőkre is gondolunk, valamint a 14 éven aluli fizikai, szociális és etnikai hátránnyal élőkre is. Egyik pályázatunkat például roma fiatalok részére készítettük, ennek keretében olvasmánynépszerűsítő foglalkozásokat és versmondó versenyt szerveztünk. Integrált gyermekfoglalkozásokat is tartunk Down-kóros gyerekek részvételével.

A század első felében megszervezték a házhozszállítást. Annak idején még kerékpárt is beszerettek erre a célra. Ma is működtetjük a házi kölcsönzési szolgáltatásunkat olyan emberek részére, akik idős koruk vagy betegségük miatt hához vagy ágyhoz kötöttek. Tennivalónk azonban van még: hiányzik közülünk egy jeltolmács, a vaklap elkészítését csak tervbe vettük, további technikai kiegészítéssel javíthatnánk vak látogatóink komfortérzetét.

– *A helyi viszonyokról kicsit áttérnék a könyvtárszakmát napjainkban általában foglalkoztató kérdésekre. A könyvtáros etikai kódex munkanyaga nemrégén készült el. Most folyik róla a vita. Mi a véleményed az anyagról?*

– Igen fontos szakmai anyagnak tekintem. A munkanyagot összeállító kollégák Papp István vezetésével nagyon alapos munkát végeztek, és körültekintő az

MKE tájékoztatást és tudatosodást célzó vitasorozata is. A tervezet változásait is nyomon követtem, és időnként elgondolkodtam azon, hogy bár az elvek szintjén nincs lényeges vitám, a gyakorlat terepét szemlélve mégis kiütközik néhány vélt vagy valós ellentmondás. Ilyennek gondolom a közösség szolgálatának igénye és az egyéni érdek elsőbbségének hangsúlyozása közötti feszültséget, de hasonlóan nehéz egyidejűleg alkalmazni a jogkövetés (pl. korlátozás nélküli, azaz ingyenes hozzáférés) és a fenntartói kényszerintézkedések (bevételi kötelezettség, nyitvatartás-csökkentés) tudomásul vételének elvárásait. Ezekről a veszprémi regionális vitán szívesen cserélek majd véleményt. Összességében mégis, az igazán kevés formai (kikre vonatkozik, hogyan lesz hatályos) és tartalmi aggály ellenére legfőbb érdeme, hogy a szellemi szabadság, az esélyegyenlőség és a tolerancia jegyében, reményeim szerint, úgy lesz képes biztos iránytűt adni hivatásunk gyakorlóinak, hogy megerősíti az összetartozást és az önbecsülést, a könyvtárosok jogát az emelt fővel végezhető szolgálathoz olyan időszakban, amikor intézményrendszerünk és a közszolgáltatások rendje radikálisan átalakul.

– *A NKÖM most készíti el a kulturális stratégiát. Hogyan látod ebben a könyvtárak szerepét? Megfelelő módon van-e tárgyalva? Van-e olyan, ami ennek a stratégiának feltétlenül a részévé kell hogy váljon?*

– A magyar kulturális stratégia munkaanyaga 2013-ig szólon fogalmaz meg elérendő célokat, amelyek egyúttal a kulturális szféra prioritásaiként is értelmezhetők. Ezeket én kultúrpolitikai elvekként olvasom, és mint ilyenek, természetesen nélkülözik a konkrétumokat. Kívánt folyamatokra koncentrálnak a nyolc kiemelt stratégiai irányban, vagyis keretjellegűek. Első olvasatban magam is hiányoltam egy intézményrendszeri, pontosabban szólva szakterületi metszetet, de azután kialakult az a meggyőződés, hogy talán így a jobb, mert a szakmák ehhez kapcsolódóan részletezhetik saját cselekvési programjukat, megoldandó konkrét feladataik helyét megkereshetik az átfogó prioritási hálóban. A kijelölt főirányokkal egyet tudok érteni, és szinte valamennyiben szerepet tudnak vállalni a könyvtárak, ha a szükséges feltételek rendelkezésükre állnak.

– *Az EU-tagsággal járó közigazgatási reform – különös tekintettel a kistérségekre és a régiókra – hogyan befolyásolja majd az életeteket? Van-e erről elképzelések?*

– Vas megye közkönyvtárai szerencsések abban a tekintetben, hogy rendszerkorrekciót nem kell végrehajtaniuk: a megyei könyvtár a városi könyvtárakkal munkamegosztásban látja el a térségi szolgáltatásokat, amelyek a módszertani segítségnyújtást, az ellátórendszerek működtetését és a szolgáltatás-szétsugárzást (főként a könyvtárközi kölcsönzést) egyaránt magukba foglalják. Részünkről mindezek még kiegészülnek a képzéssel, a koordinációval, a helyismereti bibliografizálással, a könyvkötéssel, a forrásszerzéssel megalapozott rendezvény-szervezéssel, digitális alfabetizációval, a Vasi Digitális Könyvtár szolgáltatásaival stb. Vagyis az új névvel (mozgókönyvtári ellátás) a többcélú kistérségi társulások közszolgálati feladataiba sorolt tevékenység nálunk a városokban nem szűnt meg, nem centralizálódott a megyeszékhelyre. A problémát az jelenti, hogy Vas megyében a legnagyobb térségekben még mindig nem tudtak megállapodni az önkormányzatok, ezért a támogatáshoz kívánt formációk sem jöttek létre. Vagyis

egyrészt partnerhiányban szenvedünk, másrészt a kistérségi normatíva könyvtári célú felhasználásának veszélyeztetettségéről értesülünk. A Vas Megyei Könyvtári Információs Rendszer működésének vázlatos leírását már elkészítettük. Nyilvános rendezvényeken, konzultációkon, pályázati ajánlásokban ezt alkalmazzuk. Részletes kimunkálását és a fejlesztési stratégia írásba foglalását az év második felében elvégezzük, amely már új elemként, tartalmazni fogja a könyvtárbusz üzemeltetésére és annak feltételeire vonatkozó tervünket is.

A beszélgetés után rövid sétát teszünk a könyvtárban. A harmonikus tér nyugodtságot áraszt. A felújításnál a színek és formák összhangjára törekedtek. A jellegzetes bordó és szürke mind a terekben, mind a tájékoztató kiadványokon visszaköszön.

Végighaladunk az olvasótermen, a zenemű- és videotáron. A gyerekeket külön rendezvényszoba várja. Itt játékok, bábok és egy nagy mesélő karosszék fogadja őket. Talán Gazdag Erzsébet és Weöres Sándor (akiknek az élete sok szállal kötődött Szombathelyhez) verseit is ebben a fotelben olvassák fel a szülők a gyerekeknek.

Az előadóteremben az „Óriáskönyv” című kiállítást láthatjuk. Gyönyörű, nagyformátumú könyveket tekinthetünk meg itt. A bemutató része annak a sorozatnak, amelynek keretében a könyvtár kiállításon tárja látogatói elé azokat a gyűjteményrészeket, amelyek a mindennapi használat előtt talán rejtve maradnak. A minikönyvek tavalyi seregszemléje után most a díszes albumok, emlékkötetek legnagyobbjait válogatták ki. A bemutatott 25 kötetből a legrégebb 1713-ból való. Amszterdamban készült francia nyelvű munka, a francia királyi ház kronológiája. A magyar nyelvűek veteránja a Pesten megjelent Koronázási emlékkönyv, Falk Miksa és Dux Adolf munkája. Az újabbak közül igazán érdekes az 1991-es megjelenésű A kezdetektől napjainkig, az emberiség családfája, képes világtörténelmi kronológia című könyv, amelynek kihajtható belső íve több mint 4 méter.

Lassan indulnom kell.

„Hadd végezzem el mármost, ... úgy, hogy azt se a hízelkedés alacsonyága, se a pedantéria pátosza bé ne mocskolja, hanem a tiszta szeretnek s tisztelgetnek minden jókívánsága és magamnak egész általadása zárja be” – ahogy 1808-ban Berzsenyi Dániel Kazinczy Ferencnek írta egyik levele végén búcsúzóul.

(Az Országos Könyvtári Kuratórium megbízásából készült 2005. április 28-án)

Pegán Anita

A hangoskönyv múltja, jelene, jövője

Interjú Parai Sándorral,
az MGVYOSZ hangoskönyv stúdiójának
vezetőjével

A Magyar Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetsége (MGVYOSZ) budapesti, Hermina úti székházában működik az a hangstúdió, ahol a látásukban fogyatékos emberek számára a hangoskönyvek készülnek. A stúdió vezetőjével beszélgetünk e különleges kiadvány múltjáról, jelenéről és jövőjéről 2005 márciusának utolsó napján, éppen az MGVYOSZ átalakulásának időszakában.

– *Kezdjük beszélgetésünket a múlt földézésével. Ha jól tudom, valamikor az 1950-es években készültek hazánkban az első hangos könyvek, még afféle házilagos módszerrel. Milyen körülmények között születtek meg ezek a korai hangfelvételek? Kérem, beszéljen kicsit a „hőskorról”.*

– Az első hangoskönyvek valóban az 1950-es években készültek, csakugyan otthoni körülmények között. Akik hozzájutottak orsós magnóhoz, azok önkéntes alapon felolvastak irodalmi műveket. A dolog előzményéhez tartozik, hogy abban az időben szokás volt az élő felolvasás, a vakok körülülték a felolvasót, és hallgatták az irodalmi műveket. Ezekből az önszerveződő körökből, élő felolvasásokból nőtt ki a hangoskönyv. Házilag másolták a szalagokat, amelyeket azután egymás között cserélgettek. A vakok intézetében, a kollégiumi szobákban készültek az első hangoskönyvek. Az első stúdiót is egy kollégiumi szobában alakították ki, ez 1971-ig működött.

– *Mikor lépett ki a vakok intézetének falain túlra a hangoskönyv?*

– Sokáig kizárólag az intézet keretei között folyt a munka, az intézet hangoskönyvtára számára készültek a hangfelvételek. 1986-ban a Soros Alapítvány hozott Magyarországra olyan technikát, olyan gyorsmásológépet, amivel nagy szériákat tudtunk másolni. Ugyanebben az évben már közel százezer kazettát kellett másolnunk a megyei és városi könyvtárak számára. Magára a gyártásra is a Soros Alapítványtól érkezett pénz. Ez a rendszer nagyjából a '90-es évek közepéig működött. Utána az anyagi források szűkülése miatt csökkent a termelés, évente egy-két könyvtár jelentkezett hangoskönyvért. 2001-től újra megnőtt az érdeklődés, és a pályázati források lehetőségével ismét megnőtt az érdeklődés, például 2004-ben 58 ezer kazettát gyártottunk 68 könyvtár számára. Közöttük a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár egy-egy felvételtől tíz-tizenöt példányt is rendelt. Idén – úgy látszik, pályázati pénz híján, a gazdasági nehézségek miatt – alig van megrendelésünk.

– 1973-tól működik ez a Hermina úti hangstúdió, ahol kazettás felvételek készülnek, és ahol 2001-től már digitálisan rögzítik a hangot. Röviden, kronologikusan hogyan lehetne áttekinteni e nagyjából három évtizednyi korszak eseményeit, fejlődését? Kérem, jellemezze ezt a fölévelő időszakot.

– Ma a hangoskönyv kazettán jelenik meg. Régen orsós szalagra történt a rögzítés, ez adta az úgynevezett anyaállományt, és erről készült a sokszorosított kazetta, amely azután forgalomba került. A '70-es évek végéig tehát orsós szalagon volt a felvett anyag. A gyorsmásoló rendszer léte, illetve a szalagok tárolási helyigénye miatt azóta csak kazetták készülnek. A fejlődés következő lépése a digitális rögzítés volt. Van olyan eszközünk, amelynek segítségével számítógépre köthető a gyorsmásoló. Erről a számítógépről tizenhat gyorsmásolót lehet működtetni, ezek a gépek egyórás kazettát két perc alatt másolnak le. Ez tehát a másolás menete. Általában elmondható, hogy a mai technikával egy tízórás felvételen rögzített könyvet – mindennel együtt – egy óra alatt meg lehet csinálni. Az elkészült kazetta átkerül a Vakok Szövetségének könyvtárába, ahol feliratozzák és dobozolják.

– Kérem, mutassa be a mai hangstúdiót, szervezeti kereteit, fenntartását, munkatársait, fontos technikai eszközeit

– Mi a Magyar Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetségének keretein belül dolgozunk, ugyanakkor külön szervezeti egységként vagyunk jelen a szövetség életében. Legsorosabb kapcsolatban a hangos könyvtárral vagyunk. A stúdió alapvető feladata e könyvtár állományának gyarapítása és karbantartása.

A stúdióban jelenleg három munkatárs dolgozik, egy nyugdíjas technikus kolléga, egy kooperatív képzésre járó technikus kolléga, és vagyok én, a stúdió vezetője.

A fontos technikai eszközök közül elsőnek említtem a két hangrögzítő számítógépet, ezek professzionális hangkártyával működnek. Ezekben vannak az archívum winchesterei, hatalmas tároló kapacitással. Van egy utómunkálatokat végző számítógép, és van a már említett gyorsmásoló rendszer, amely egy számítógépből és négy gyorsmásolóból áll. Ezek külön-külön négy kazettát másolnak, így tehát egyszerre tizenhat kazettát tudunk készíteni. Rendelkezünk még régi, analóg technikai rendszerrel is, ezt a berendezést már nem használjuk, viszont alapját adja annak, hogy a régebben felvett anyagot digitalizálhassuk.

– *Hogyan készülnek a hangfelvételek? Leírná a munka folyamatát?*

– Egyszerű. A felolvasó beül a stúdióba, és betűhíven felolvassa a kiválasztott művet. Ezt mi rögzítjük. Ehhez olyan speciális programot készítettem, amivel a bakit azonnal ki lehet javítani, így lerövidülhet az utómunkálatok ideje. Tavaly tértünk át a félórás felvételi blokkokról a könyv szerkezetét, fejezeteit követő blokkokra, azaz most fejezetenként olvassuk fel az írott anyagot, nem pedig a szalag félórás hosszára tekintettel levő adagokban. Amikor kész a felvétel, végrehajtjuk a minimális utómunkát a hangminőség javítása céljából. Az utómunka eredménye, hogy tömörített állományként bekerül az anyag az archívumunkba, és erről a tömörített anyagból készülnek a gyorsmásolón a kazetták. Csak kijelölöm, melyik műről akarok másolást, és már készül is négy példányban. A négy kazettát átadjuk a hangos könyvtárnak, ahol – mint mondtam – feliratozzák és dobozolják.

– *Milyen alapon folyik a fölolvassandó művek kiválasztása? Arra gondolok elsősorban, hogy az irodalomtörténeti és esztétikai szempontok mellett nyilván érvényesül a kiválasztásban a népszerűség is, a várható forgalom, a sikerkönyv-jelleg.*

– A felolvasandó műveket a könyvtárosok jelölik ki, ők ismerik az igényeket. ők figyelik az újonnan megjelenő könyveket. Fontos hogy felolvasóink is közel állnak az irodalomhoz, hiszen többségük tanár vagy színész. Sokszor ők is javasolnak új könyveket. Igazság szerint a sikerkönyv-jelleg egyre fontosabb szempont. Törekszünk a minőségi színvonal tartására, de ki kell elégítenünk az olvasók igényeit is.

– *Ha már a felolvasókat említi, kik ők?*

– Legnevesebb és legnagyobb teljesítményű felolvasónk Bodor Tibor volt, a jeles szinkronszínész, ő mintegy 9000 órát olvasott itt, ebben a stúdióban. Hozzá fogható csak Bereznay Éva volt 4500 órával. Ők már eltávoztak. Jelenlegi közreműködőink közül feltétlenül meg kell említeni Korompai Valit, Lukátsy Katalint és Szoboszlai Évát, ők színművészek, de nem hagyhatom említés nélkül Tóth Barnabást, Ifju Györgyöt, Terescsik Esztert és Virágh Tibort sem. Valamennyien jelentős felolvasói múlttal és teljesítménnyel bírnak.

– *Milyen hanghordozó eszközre rögzítik jelenleg a felvételeket?*

– Kazettára. De már a Magyar Elektronikus Könyvtárban is megjelent harminc művünk, azok tehát ott is elérhetők, és olvasó programmal hallhatók. Ettől az évtől kezdve MP3-as CD-eket is fogunk kiadni. Persze csak azokat a könyveket tudjuk CD formában kiadni, amelyeket már ennek megfelelő technikával rögzítettünk, vagyis fejezetenként és nem félórás beosztással. A tavalyi év közepe óta készült felvételeinknek biztosan lesz CD-változata, ez nagyjából hatvan, hetven művet jelent.

Jó ideig még párhuzamosan kazettára és CD-re fogunk dolgozni. Az idős emberek ragaszkodnak a magnóhoz, egyszerűbb is számukra a kezelése. Én még legalább tizenöt évet adok a kazettának. De hozzátartozik az igazsághoz, hogy a kazetta még őrzi a könyv-, a dokumentum-jelleget, az még megfogható. Ami az interneten van, az nem dokumentum, az információ.

– *Képzelnék el azt a meglehetősen valószerűtlen helyzetet, hogy a fejlesztésekhez minden anyagi feltétel rendelkezésre áll. Milyen fejlesztésekbe fogna rövid, illetve hosszabb távon?*

– Legfontosabb lenne a felolvasó helyiségeket újjáépíteni. Professzionális munkavégzésre alkalmas helyiségeket kéne kialakítani, jó hangszigeteléssel, akusztikával és szellőzéssel. Maga a hangrögzítő technikánk – mint mondtam – állja az idő versenyét, ez a berendezés-együttes korszerűnek mondható. A CD-gyártórendszerünket kéne még megalapozni. Ha minden feltétel rendelkezésre állna, a felolvasói díjakat is rendezni lehetne. Amilyen összegekről most szó van, arról nem érdemes beszélni. A felolvasók szinte önkéntes felajánlásként dolgoznak.

– *Térjünk vissza a földre! Melyek a jelenlegi kazettás felvételek használatának előnyei és hátrányai? Kapnak-e visszajelzéseket a használóktól?*

– Visszajelzést bőségesen kapunk, főként, mert hosszú ideje, csaknem fél évszázada él ez a szolgáltatás. A leggyakoribb technikai természetű kérdés, hogy

olyan kazettára készüljenek a kiadványaink, amelyekbe nem lehet beletörölni, most már csak ilyeneket rendelünk.

A kazetta kézenfekvő előnye az egyszerű kezelhetőség, ez a felépítéséből adódik, hiszen egy gomb lenyomásával a hallgatás ott folytatódhat, ahol annak előtte abbamaradt. A hátrányai közül kettőt említek. Egyfelől a kazetta élettartama korlátozott, egy idő után megnyúlik, romlik a hang minősége, ezért is áll vesztésre az analóg technika a digitálissal szemben; másfelől nagyon nehéz a keresés egy könyv, tankönyv felvételében.

– *Az utóbbi években mennyi megrendelésük volt, és ki tudták-e elégíteni az igényeket?*

– 2000 óta nőtt meg látványosan a nyilvános könyvtárak hangoskönyv iránti igénye, és a tendencia emelkedést mutat. Tavaly éppen hogy ki tudtuk elégíteni az igényeket. A különböző pályázati lehetőségeknek köszönhetően megsokszorozódott az ilyen hanghordozók vásárlása. Ugyanakkor 2005-ben eddig nyilvános könyvtártól csupán egyetlen megrendelést kaptunk, jelenleg mintha nem lennének ilyen jellegű pályázatok. Természetesen nekünk is jobb lenne, ha nem dömpingszerű lenne a rendelés, mennyivel jobb lenne, ha évente húsz-, harmincezer rendelésünk lenne, de ennyi minden esztendőben biztosan. Most nincs rendelés, viszont lehet, hogy jövőre rengeteg lesz. Ma nem is merek árajánlatot adni, csak annyit mondok, a megrendelés nagyságától függ az ár.

– *Adódik a kérdés: hasznosíthatók lennének-e a Magyar Rádió archívumában őrzött rádiójáték-felvételek. Hiszen ezek irodalmi alapanyag szempontjából kétségtelen értékeket képeznek, arról nem is szólva, hogy neves színészek tolmácsolásában hallhatók a felvételek. Magyarán, van-e tervük e kincsesbányának a kiaknázására.*

– Érdekes kérdés. Ebben az ügyben persze a könyvtárunknak kéne lépnie, hiszen ők rendelnek felvételeket, ebbe nekünk beleszólásunk nincs. Lehet viszont, hogy valamiféle közvetítő szerepet vállalhatna a stúdiónk. Úgy tudom, régen a Magyar Rádió adott hangfelvételeket a szövetségnek, és bár a rádió a saját archívumából készít másolatokat, nem tudom, ezek jogi szempontból hozzáférhetők-e.

Persze a rádiójátékok különböznek a hangoskönyvektől, hiszen azokban nem egy könyv betűhív felolvasásáról van szó, hanem dramatizált műről vagy drámatikus alkotásról. A mi alapfilozófiánk az irodalmi mű hű felolvasása, amit a hallgató értelmezhet, ugyanúgy, mintha nyomtatott művet olvasna. A felolvasásnál egyenesen kritérium az érzelemmentes előadásmód, nem akarjuk befolyásolni a hallgatót, például abban a tekintetben, ki a jó és ki a rossz szereplő. Értelmezze a művet a maga ízlése, érzelme, műveltsége szerint.

– *Utalt már rá, hogy Önök is építenek saját archívumot. Készülnek új sokszorosítások régi felvételekről?*

– Archívumunk egyrészt 35 000 órányi anyakazettából, másrészt a két számítógép winchesterén tárolt 6000 órás anyagból áll. Jelenleg teljes egészében arra szolgál, hogy a hibás kazettákat a segítségével javítsuk. Mondtam, hogy minden felvételtől négy példány készül, ez kerül a vakok hangoskönyvtárába. Minden sokszorosítás annyira igénybe veszi az anyakazettát, hogy arról összesen csak

ötven alkalommal készíthető másolat. Védjük az anyakazettákat, csak a legszükségesebb esetben nyúlunk az archívumunkhoz. Éppen ezért a régi felvételekből a nyilvános könyvtárak számára nem nagyon készítünk másolatokat. Persze, ha elkészül a régi szalagos anyag digitalizálása, azokból szívesen készítünk bármennyi másolatot, bármely megrendelőnek.

– *Mielőtt elköszönnék, hadd kérdezzem meg, most éppen milyen felvétel folyik a stúdióban? Milyen újdonságokkal rukkolnak ki a közeljövőben?*

– A másik felolvasó helyiségben most éppen Terescsik Eszter egy Csákányi Lászlóról szóló könyvet olvas fel. De folyamatban van Julian Barnes *A világ története 10 és 1/2 fejezetben* című érdekes, történelmi ismeretterjesztő könyvének felvétele, továbbá a Túróczi Krónika meg *Harry Potter és a Főnix Rendjének* felvétele.

– *További eredményes munkát és a tervek valóra váltását kívánva köszönöm az interjút.*

Mezey László Miklós

A balatonfenyvesi helyismereti gyűjtemény kialakításának tervezete

A helyismereti gyűjtemény kialakításának indokai

A helyi információk, jelenségek iránti érdeklődés az utóbbi időben jelentékeny mértékben megnőtt. Ilyen olvasói igények Balatonfenyvesen is egyre inkább mutatkoznak. Ezek indítékai egyrészt az idegenforgalomhoz, másrészt az iskolai oktatáshoz köthetők. A községbe érkező turisták, üdülővendégek szeretnének egymást megtudni a település múltjáról, jelenéről, környékéről. Az általános iskola tanulói, tanárai gyakran fordulnak a könyvtárhoz helyismereti információkért. Az ember egy adott helyen él, ehhez kötődik, erről rendelkezik vagy szeretne rendelkezni a legtöbb ismerettel, legerősebben ehhez kapcsolódik érzelmileg, értelmileg.

„A helyismereti információk társadalmi szerepe sokrétű, de három funkció okvetlenül kiemelendő:

- *tudományos*: a helytörténeti és a jelenre irányuló regionális vizsgálódások forrása, segédeszköze, közvetítője;
- *közéleti-gyakorlati*: az adott hely gazdasági, közigazgatási, környezetvédelmi, oktatási stb. feladatainak megoldását mozdítja elő;
- *érzelmi-értelmi*: hozzájárul a lokálpatriotizmus érzésének és tudatának kialakulásához, elmélyítéséhez, ezáltal kiindulópontja a patriotizmusnak, a hazafiságnak.”¹

Az 1997 évi CXL. törvény 65. §.(2) c) pontja kötelezően előírja a települési könyvtáraknak a helyismereti információk és dokumentumok gyűjtését.

A Nemzeti Alaptanterv kiemelt fontosságot tulajdonít a lokális tudnivalók oktatásának, követelményei között első helyen említi a hon- és népismeret információanyagát mint a nemzeti önismeret, a hazaszeretet elmélyítésének, a nemzeti hagyományok ébrentartásának, a nemzeti azonosságtudat fejlesztésének nélkülözhetetlen eszközeit. A NAT megkívánja a tanulóktól „az otthon, a lakóhely, a szülőföld, a haza és népei megismeréséhez, megbecsüléséhez, az ezekkel való azonosuláshoz vezető ismeretek elsajátítását, a városi és falusi élet hagyományainak, jellegzetességeinek megismerését, továbbá elvárja, hogy az iskola ösztönözzön a szűkebb és tágabb környezet történelmi, kulturális és vallási emlékeinek, hagyományainak feltárására, ápolására”.² Ahhoz, hogy az alaptanterv szóban forgó követelményei iskolánk mindennapjaiban, helyi tanterveiben és az egyéni tanári programokban valóban érvényesülhessenek, könyvtárunk segítségére fokozott szükség van. Fontos, hogy az alapvető, a tanításban nélkülözhetetlen helyi irodalmat beszerezzük, megőrizzük, a saját iskolánkra vonatkozó dokumentumokat gyűjtsük, feltárjuk.

A balatonfenyvesi könyvtár települési és iskolai feladatokat ellátó – kettős funkciójú – könyvtárként 1998 óta működik. Előtte az iskola épületében üzemelt egy iskolai könyvtár, illetve az önkormányzat épületében egy ún. „fiókkönyvtár”, amely a fonyódihoz tartozott. A könyvtárban évente más-más pedagógus látta el a könyvtárosi feladatokat részmunkaidőben, a tanítás mellett.

A gyakori személycserék, a könyvtárosok szakképzettségének hiányosságai, a pénzhiány miatt nem kezdődött meg a helyismereti tevékenység megszervezése. A könyvtár nem rendelkezik helyismereti gyűjteménnyel, mindössze 1 db könyv (*Balatonfenyves: fejezetek egy nyaralótelep életéből* / Buza Péter; [a fényképeket és a reprodukciókat Gadányi György kész.]; [kiad. a Balatonfenyvesi Önkormányzat Polgármesteri Hivatala, 1993.]), a helyi újság 1994-től megjelenő számai (*Fenyvesi Újság* Balatonfenyves község információs lapja [Balatonfenyves] [Önkormányzat] [1994]–), illetve az 1999-től gyűjtött testületi ülések jegyzőkönyvei jelentik a helyismereti dokumentumokat.

A községben él néhány lelkes lokálpatrióta, akiknek szívügyük a helyi tartalmú dokumentumok gyűjtése, megőrzése. A felhalmozott anyag rendezetlen, borítékokban, dossziékban tartott dokumentumokból áll, viszont a gyűjtők fontos információkkal tudják kiegészíteni. Most még lehetőség van ezekről másolatot készíteni, illetve a hozzátartozó adatokat lejegyezni. Talán a huszonegyedik órában?!

A megvalósítás módja

A kistelepülések kivételével minden önkormányzati könyvtárban van valamilyen helyismereti gyűjtemény, amely bárki számára állampolgári jogon elérhető. Általánossá vált az a vélemény, amely szerint a könyvtárnak nemesak az állományában meglévő, hanem az azon kívül fellelhető helyismereti dokumentumokról, információkról is felvilágosítást kell nyújtania. Gyarapodott a helyismereti tevékenységbe bekapcsolódó községi gyűjtemények száma. Gyors léptékkal halad előre a számítógép alkalmazása, egyre több helyen épül bibliográfiai és teljes szövegű adatbázis. Megkezdődött a szövegek és a képek digitalizálása, mind általánosabb

az internetre való kapcsolódás. A digitalizálással eredetiben beszerezhetetlen, feltett dokumentumok kerülhetnek az állományba és így az olvasók kezébe.

A helyismereti dokumentumokat célszerű különítteten kezelni az anyag speciális jellege, különleges értéke, fokozott védelme miatt. Bizonyos dokumentum-típusok – pl. aprónyomatványok, lapkivágatok, képek – a formai jegyek miatt speciális tárolást igényelnek.

A könyvtár alapterülete mindössze 49 négyzetméter, amelyben a szabadpolcos elhelyezésű állomány is csak nagyon szűken fér el. Raktározási lehetőség nincs, gondot okoz a meglévő állomány elhelyezése is.

Az elektronizáció révén a hagyományos információ-típusok (szöveg, kép, hang stb.) számítógéppel feldolgozhatóvá váltak. A komputerek előnye, hogy csekély a helyigényük, ugyanakkor nagy mennyiségű adat, információ (akár hosszú szövegek és terjedelmesebb képek) tárolására alkalmasak. A számítógépes technika fejlődése lehetővé tette a teljesszövegű helyismereti adatbázisok szerkesztését, fejlesztését. Viszonylag egyszerűen kivitelezhetővé teszik a gyors visszakeresést, az új adatok könnyen beilleszthetők, az internet vagy más hálózat segítségével bárholnan elérhetők. Jó példa erre a Fonyódi Elektronikus Könyvtár.

Célom, hogy összegyűjtem, rendezem és elektronikus formában bárki számára hozzáférhetővé tegyem azokat a dokumentumokat, amelyek valamilyen módon kapcsolódnak a településhez, figyelembevéve azt az igényt, hogy a gyűjtemény folyamatosan bővíthető legyen.

Fogalmak, értelmezések

A helyismeret tartalma

„A könyvtári gyakorlatban a helyismeret egy adott helyre vonatkozó információk, illetve az őket hordozó dokumentumok összességét jelöli, továbbá a könyvtári tevékenységnek azt a részét, amely ezeknek az információknak, dokumentumoknak a felkutatásával, összegyűjtésével, rendszerezésével, feltárásával, közvetítésével és közreadásával foglalkozik.”³

Helyismereti információ tehát minden olyan adat, közlés, jelzés, ismeret, amely egy adott helyre vonatkozik. Ez az információ lehet az adott könyvtár állományában, de lehet más könyvtárban, közgyűjteményben, akár magánszemélyeknél is. Egyre gyakoribbak a hálózaton olvasható információk: adatbázisok, weblapok stb.

Feladat tehát felkutatni, összegyűjteni a más könyvtárakban, közgyűjteményekben, magánszemélyeknél, valamint a hálózaton lévő – adott helyre vonatkozó – információkat, illetve rendszerezni, feltárni, közvetíteni és közreadni azokat.

Az adott hely értelmezése

Fontos annak tisztázása, mit értünk jelen esetben az adott helyen.

„Első ízben 1958-ban alakult községgé a Balatonmárfafürdő községhez tartozott V. és VI. szakasz, a Balatonkeresztúr községhez tartozott Józseftelep.

a Fonyód községhez tartozott Balatonfenyves, valamint a Somogyszentpál községhez tartozott Imremajor és Pálmajor nevű lakott helyekből. 1981-ben egyesült Fonyód községgel Fonyód néven, majd 1992-ben ismét önálló községgé alakult.”⁴

„Fenyves 1996-ban ünnepelte fennállásának 100. évfordulóját. A XIX. század végén a filoxéravész kipusztította a szőlőket. Gróf Széchenyi Imre dolgozta ki az új telepítés formáit. Így parcellázták ki a Festetics-birtok homokos, addig hasznosítható területét, és kedvezményesen adták bérbe a gazdáknak. A kialakuló »hegyközség« nevé (Máriatelep) Andrassy Máriáról, a parcellázást irányító Széchenyi Imre feleségéről kapta. 1912-ben nevezik először Balatonfenyvesnek az Alsóbélatelep határától a lágvizet a Balatonba vezető bereki Nagyárok vonaláig terjedő településrészt, Máriatelepnek pedig már csak az ettől az ároktól nyugatra eső területet: nagyobbik része az 1927-ben önállósult Balatonmáriafürdőhöz, a kisebbik, de mégis közel két kilométeres szakasza a csak 1958-tól önálló Balatonfenyveshez. Ez utóbbi már 1912-ben hivatalosan is megkapta mai nevét, de akkor még mint Fonyódhoz tartozó üdülőtelepet tartották nyilván.

1896-ban szüreteltek először, voltaképpen innen számítható a település létrejötte. A gazdák fokozatosan letelepedtek, hamar megjelentek az első fürdőzők is. A harmincas évektől Fenyves már élénk nyaralótelep, miközben Fonyódhoz tartozott. Az 1932-ben megalakult fürdőegyesület utakat, partvédőművet, sportpályákat épített, sajátos arculatát adva a településnek. A háborúban a lakosság elhagyta a falut. Az '50-es években a lecsapolt Nagyberék terméketlen földjén állami gazdaságot hoztak létre, a munkák jó részét politikai foglyokkal végeztették: gyapotot akartak termesztetni. Az egykori Állami Gazdaság, ma Hubertus Agráripari Bt., a Nagyberék kiváló vadászterületét ajánlja a vadászat iránt érdeklődőknek, így a külföldi vadászoknak is. A lovaslás kedvelőinek ott a lovaspálya, ahol nemzetközi versenycet is tartottak már. 1958-ra megnőtt az állandó lakosok száma, a község elnyerhette az önállóságot, ám 1971-ben ismét Fonyódhoz csatolták. Az 1991-ben megtartott népszavazáson a többség az önállóságra szavazott.”⁵

A fentiekből következik, hogy Balatonfenyves „előéletének” dokumentumai többnyire szétválaszthatatlanul összekeveredtek Fonyód adataival. A kutatást tehát a fonyódi, a balatonmáriai és a balatonkeresztúri dokumentumokra is ki kell terjeszteni.

A falu fejlődésében nagy szerepet játszott a Nagyberék, amelyet mintegy 50 km hosszban kisvasúti vágányok hálóznak be. A Balaton déli partját mintegy 23 km hosszában kísérő Nagyberék szíve éppen a községünk mögötti terület, a Fehérvízi-láppal egyetemben, amely természetvédelmi terület. Az esztétikai élményen túl, nagyon gazdag a növény- és állatvilága. Az adott hely fogalmába így a Nagyberék (Fehérvízi-láp) is beletartozik.

A helyi személy értelmezése

A helyismereti információ tartalmába tartozik az ún. helyi személyek információanyaga is. El kellett dönteni, ki tekinthető helyi személynek. E kategóriába sorol-

landók azok, akik valamely szempontból (teljesítménye, rangja stb. révén) kiemelkedő, nevezetes, a nyilvánosság előtt ismertté vált személyiségek, és a községben éltek, dolgoztak egész életükben vagy többször, rendszeresen visszatértek ide. Vagyis a „jeles fenyvesiek” fogalmába beletartoznak azok a nyaralópolgárok is, akik alkotókorszakuk több évét töltötték itt, és jelentős hatással voltak a község fejlődésére. Fontos számba venni a rájuk, illetve a helyi kapcsolataikra vonatkozó információkat. A rájuk vonatkozó információk összegyűjtésében a Petőfi Irodalmi Múzeum *Életrajzi index* adatbázisa⁶, a *Magyar Életrajzi Kalauz*,⁷ az Országos Széchényi Könyvtár weboldalán található *Szinyei József: Magyar írók élete és munkái* című adatbázis, a helyi kapcsolatokra vonatkozó információk összegyűjtésében a Fenyvesi Újság *Fenyvesiek* rovatának cikkei voltak segítségemre.

A helyismereti gyűjtőkör formai körülhatárolása

A helyismereti információ egyik ismérve, hogy rögzített, azaz valamilyen dokumentumban tárgyiasult. Bényei Miklós szerint „a helyismeret fogalmán belül dokumentumnak tekinthető minden olyan anyagi tárgy, amely az adott helyre vonatkozóan bármilyen információt hordoz, magában foglal, amelynek szerepe volt, van vagy lehet az adott hely életében.”⁸ Mindenekelőtt az adott településről és közvetlen környékéről tartalmi információkat közlő dokumentumok – szakki-fejezéssel: helyi tartalmú dokumentumok – gyarapítása indokolt.

Melyek azok a dokumentumfélések, amelyek könyvtárunk helyismereti gyűjteményébe bekerülhetnek?

- A község múltjáról megjelent helytörténeti összefoglalások, monografikus feldolgozások.
- A község (és közvetlen környéke) földrajzáról, természeti viszonyairól, jelenéről napvilágot látott könyvek, füzetek, helyi kalendáriumok, címtárak, térképek.
- A községben élt, élő vagy a településhez kötődő jeles személyiségek életrajzai, a helyi kapcsolataikra vonatkozó írások.
- Megyeismertető, megyetörténeti összefoglalások, amelyekben részletesebb információ olvasható a településről.
- Országos kiadványok, amelyekben összefüggő közlemények, részletek találhatóak a településről.
- A településen megjelenő újság(ok).
- A helyi aprónyomtatványok (képeslapok, meghívók, plakátok, hirdetések, szórólapok, prospektusok stb.).
- Testületi dokumentumok.
- Helyi tartalmú szakdolgozatok.
- Audiovizuális dokumentumok (állóképek, hangfelvételek, mozgófilmek stb.).
- Gyűjteménycs kötetekben, folyóiratokban, interneten megjelent tanulmányok, közlemények a településről.
- Nem helyi újságokban megjelent cikkek.
- Szépirodalmi alkotások vonatkozó részei.

* * *

JEGYZETEK

- 1 Bényei Miklós: A kistelepülési könyvtárak helyismereti gyűjteményeinek kialakítása = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2004. 2. szám 36. p.
- 2 Nemzeti alaptanterv – NAT : [Ember és társadalom]. Budapest, Korona Kiadó, 1995. 11. p.
- 3 Bényei Miklós: Helyismereti tevékenység a könyvtárakban. Nyíregyháza, Bessenyei György Könyvkiadó, 1994. 4. p.
- 4 A Magyar Köztársaság Helységnévtára. Budapest, KSH. [2004.08.24.] URL: <<http://helynevtar.ksh.hu>.>
- 5 Somogy megye kézikönyve [szerk. Bunováczy Dezső; szerzők Ádámné Fábri Lili et. al.,]. [Hatvan] : CEBA, 2004. 468 p. (Magyarország régiói. Dél-dunántúli régió. Somogy megye) 283. p.
- 6 PIM Adatbázisok = PIM honlap [online] Bp., PIM. (Frissítés: 2004. 06. 14.) [2004. 09.20.] <http://www.pim.hu>
- 7 Magyar Életrajzi Kalauz [online] Celldömölk, Mabi Bt. [2004. 09.20.] <http://www.tif.hu/db/>.
- 8 Bényei Miklós: i. m. 7. p.

Vecsera Jánosné